

Leonardo'nun “Son Akşam Yemeği” Üzerine Düşünceler¹

Joseph Polzer

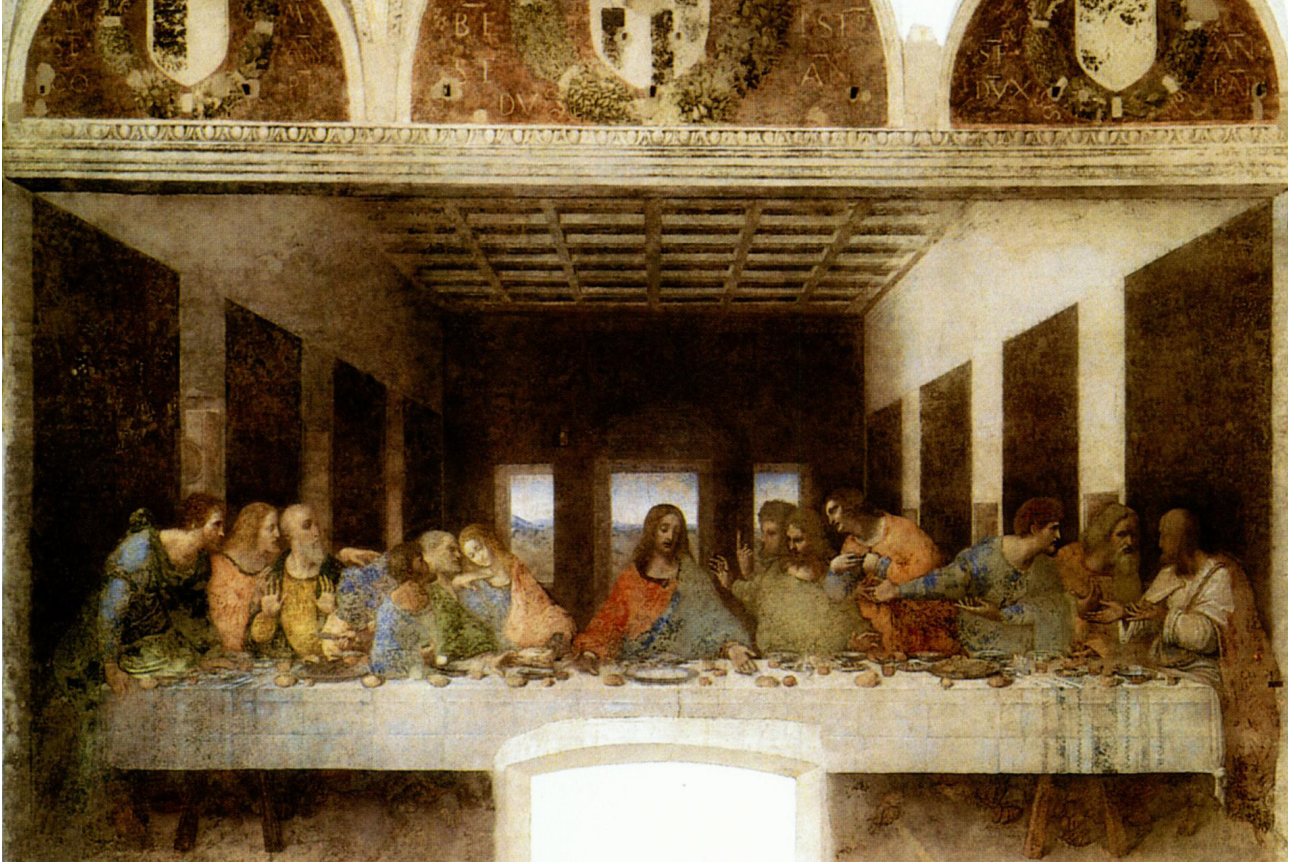
Çeviren: Cansu Akođlan

Birkaç yıl önce, Leonardo'nun *Son Akşam Yemeği*'nin (Resim 1) son restorasyonu bittiğinde, duvar resmi² görmek için bir ziyarette bulundum. Rahatça incelemem için bana istediğim kadar zaman verildi. Eseri daha önce, restorasyonu sırasında iki kez ziyaret etmiştim. Milano'daki Santa Maria delle Grazie'nin yemekhanesinin kuzey duvarında yer alan eseri görmek için gelen küçük gruplar halindeki ziyaretçilere artık sadece on beş dakika tanınıyor. Eseri sessiz bir konsantrasyon içinde inceledikten sonra bir sonraki gruba yer açmak için ayrılmak zorunda kalıyorlar. Salondan her çıkarılışta, toplu bir hayal kırıklığı iniltisini duyabiliyorsunuz. Büyülenen ziyaretçiler daha uzun süre kalmayı tercih ediyor. Her ne kadar eski halinin sadece bir gölgesi olsa da, Leonardo'nun *Son Akşam Yemeği* hala izleyiciyi kendine bağlıyor!

Son Akşam Yemeği'nin temsili zaman içinde değişti. Rönesans, yeni gereklilikler getiren ve hem anlamı hem de ifadeyi etkileyen yeni olasılıklar yaratan gerçekçi bir tarz lehine, indirgen-

¹ Joseph Polzer'in 2011 yılında kaleme aldığı “Reflections on Leonardo's ‘Last Supper’” isimli makalenin çevirisidir.

² “Mural” metinde duvar resmi olarak çevrilmiştir. Freskle aralarında teknik bakımından farklılıkların olmasından ve metinde anlam bütünlüğünü korumak açısından bu kavram duvar resmi olarak çevrilmiştir.

Resim 1 Leonardo, "Son Akşam Yemeği", Milano, Santa Maria delle Grazie. Fotoğraf: Soprintendenza Beni Artistici e Storici di Milano, su concessione del Ministero per I Beni e le Attività Culturali.

içmeden resim yapmaya devam ettiğini gördüm. Sonra, üç ya da dört gün boyunca esere hiç dokunmazdı ama her gün birkaç saatini eseri inceleyerek ve figürleri kendi kendine eleştirerek geçirirdi. Ayrıca, canı istediğinde, muazzam kilden at [Fransızlar tarafından yok edilen Francesco Sforza heykelinin kilden modeli] üzerinde çalışırken Corte Vecchia'dan ayrılıp doğruca Grazie'ye gittiğini de gördüm. Orada platforma tırmanır, eline bir fırça alır ve figürlerden birine birkaç dokunuşa bulunurdu; sonra aniden oradan ayrılır ve başka bir yere giderdi.²⁰

Bandello'nun anlattıkları Leonardo'nun yaratım sürecini ortaya koyuyor. Uzun süreli seyir ile dönüşümlü yoğun çalışma. Böylece Leonardo, eser geliştikçe arzu ettiği takdirde değişiklik yapmak için kendine geniş bir alan bırakmıştır. Bir giornata⁶'yı diğerinin ardından tamamlama şeklindeki alışlagelmiş ve onun amacına uymayan çağdaş geleneksel fresk duvar resmi⁷ uygulamasından farklı olan akıcı bir yaratıcı yaklaşımda ısrar etmiştir.²¹ Belli ki bu durum eserin tamamlanmasını geciktirmiş ve baş rahibin hoşnutsuzluğuna yol açmıştır.²²

Leonardo'nun *Son Akşam Yemeği*'nin hızla bozulmasına yol açan²³ denenmemiş *secco* boyama tekniği

Bilime ve doğaya takıntılı, doğanın işleyişinde
neden ve sonuç arayan, ister agnostik ister düpedüz
ateist olsun, hoşgörüsüz Katolik bir evrende
yaşarken, karşıt düşüncelerini ve inançlarını makul
bir şekilde kendine saklayacak,
belki de bunları benzer yönelimlere sahip yakın
arkadaşlarıyla sessizce paylaşacaktı.

[kuru sıva üzerine boyama], sanatsal karakterinin garip bir "intihara meyilli" yönünü ortaya koyar ki bu nitelik aldığı en önemli kamu projesinde, yani 1503'te başladığı ve Cumhuriyet Floransı için Palazzo Vecchio'nun Sala del Gran'Consiglio'sunda resmettiği *Anghiari Savaşı* duvar resminde yeniden ortaya çıkar. Vasari'nin *Vite*'sinde [Hayat] övgüyle bahsettiği duvar resmini, Dük Cosimo, on altıncı yüzyılın ortalarında salonu restore ettirirken siyasi nedenlerle yok ettirmiş ya da üzerini boyatmıştır²⁴. Rubens'in kopyası (bir kopyanın kopyası), duvar resminin vaktiyle çok beğenilen vahşi ana görüntüsünü kaydetmiştir: sancak üzerinde savaş.²⁵ Bu eser ve Budapeşte'de bulunan başlıca atlı asker başlarının hazırlık çalışmaları, kayıp çalışmanın olağanüstü kalitesini doğrular niteliktedir. Kaynaklara göre, boyama prosedüründeki başarısız denemeler feci sonuçlara yol açmıştır.

Şimdi bir sonraki konuya geçiyoruz: Leonardo görevi aldıktan sonra *Son Akşam Yemeği*'ni tasar-

⁶ "Gün" anlamına gelen bu kavram, freskin sanatçının bir günde tamamlayabileceği sıva bölümüne karşılık gelir [ed.].

⁷ fresco mural painting.